

SVENSKT NÄRINGSLIV

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

2020-35

Er referens/dnr:

U2020/03826/GV

2020-11-30

Remissvar

Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att inkomma med kommentarer på ovan rubricerat betänkande.

Sammanfattning och övergripande ståndpunkter

Att hitta medarbetare med rätt kompetens vid rätt tid är avgörande för att svenska företag fortsatt ska vara konkurrenskraftiga och bidra till vårt gemensamma välstånd. När Coronakrisen drabbade Sverige fanns stora problem med företagens rekrytering. Sju av tio företag hade svårt att hitta den kompetens de behövde och var fjärde rekryteringsförsök misslyckades. Den kompetenskris som fanns i näringslivet innan Coronakrisen kommer finnas även när vi tagit oss igenom den. Inom vissa branscher har kompetenskrisen bestått genom pandemin och för vissa andra har kompetensbehoven förändrats i grunden. Matchningen på svensk arbetsmarknad fungerar inte tillräckligt bra och risken är stor att flera branscher får än större problem med kompetensförsörjningen efter krisen.

Gymnasial yrkesutbildning är den utbildningsbakgrund som flest företag efterfrågar vid rekrytering. En starkt tillgång på gymnasialt yrkesutbildade personer är en viktig fråga för hela det svenska näringslivet. Hela gymnasieskolan behöver fungera bättre, så att alla elever oavsett program når längre och blir bättre rustade för jobb och vidare studier. Gymnasieutbildningens planering och dimensionering är en av flera viktiga pusselbitar för att nå dit.

Yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna behöver också planeras och dimensioneras bättre utifrån hela arbetslivets behov. Yrkesväxlares möjligheter att

ta del av yrkesutbildning inom komvux måste säkras. Yrkesutbildning som väg till arbete och för kompetensutveckling av yrkesverksamma vuxna behöver stärkas.

Viktigaste delarna av utredningens förslag

- Att skollagen ändras så att hänsyn tas till både elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov när det fattas beslut om vilka utbildningar som ska erbjudas.
- Att det sker en ökad samverkan mellan huvudmän kring gymnasial utbildning.
- Att branscher får ett större inflytande vid planering och dimensionering av gymnasial yrkesutbildning.

Svenskt Näringsliv vill särskilt lyfta fram:

Det är centralt att betydande hänsyn ska tas till hela arbetsmarknadens behov när utbildningar planeras och dimensioneras. Branschers och företags involvering i gymnasial yrkesutbildning är av avgörande betydelse.

Det är i sammanhanget viktigt att påpeka att någon exakt dimensionering av gymnasial utbildning inte är möjlig att genomföra. Risken finns att det sätts för stor tilltro till statlig detaljplanering som leder till onödig byråkrati och administration. Men det går att planera och dimensionera bättre än idag och det är viktigt att riktningen pekas ut. Utbildningarnas kvalitet måste vara utgångspunkten för vem som anordnar gymnasial utbildning och systemet måste bygga på kvalitetsdrivande konkurrens mellan utbildningsaktörer. Det driver utveckling och förbättring. Kvaliteten och resultatuppföljningen inom både gymnasieskolan och vuxenutbildningen behöver stärkas. Bättre samverkan mellan huvudmän är viktigt för att utbildningsutbudet ska kunna breddas och att utbildningarna kan genomföras kostnadseffektivt.

Samverkansområdena bör vara gemensamma för gymnasieskola och gymnasial yrkesutbildning för vuxna. En yrkesutbildning på gymnasial nivå ska generera samma kunskaper, färdigheter och förmågor oavsett om individen läst inom gymnasieskolan eller inom komvux/yrkesvux. Därför finns stora synergieffekter av att samköra samverkansområdena för gymnasieskolan och gymnasial yrkesutbildning för vuxna. Precis som för de regionala branschråden. Det ger ett effektivare system som sparar på både det offentligas och näringslivets resurser. Det är också viktigt att befintliga samverkansstrukturer tas tillvara så att det inte byggs upp flera parallella strukturer.

Studie- och yrkesvägledningen behöver förstärkas och utredningen Framtidsval behöver skyndsamt hanteras.

Ett väl fungerande valideringssystem är en viktig komponent i en modell för fungerande planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Svenskt Näringsliv anser att ett förverkligande av Valideringsdelegationens förslag om kommuners skyldighet att erbjuda inledande kartläggning och eventuellt även validering inför utbildning inom komvux skulle stärka utfallet och effekterna av utredningens förslag.

De erfarenheter av digitaliseringens påverkan på den gymnasiala utbildningen som erhållits under 2020 behöver tas till vara. Genom fjärr- och distansundervisning kan utbildningar tillgängliggöras för fler.

Om inte kvaliteten och attraktionskraften ökar för gymnasiala yrkesutbildningar kommer utredningens förslag ha marginell betydelse. Svenskt Näringsliv anser bland annat att den grundläggande högskolebehörigheten är ett viktigt verktyg för att fler elever ska välja yrkesprogram. När det gäller kvaliteten och därmed utbildningarnas attraktionskraft är samverkan mellan utbildningsarrangör, politik och bransch helt avgörande.

Det riktade statsbidraget för regionalt yrkesvux bör behållas tills vidare för att agera garant för näringslivets tillgång på gymnasial yrkeskompetens. En förutsättning för att det riktade statsbidraget ska kunna tas bort är att alla nödvändiga strukturer finns på plats enligt den nya modellen, är väl fungerande och når önskat resultat. Hårdare styrning av utbudet av gymnasial yrkesutbildning för vuxna är nödvändig då kommunerna idag inte tar sitt ansvar gällande utformning av utbudet utefter hela arbetsmarknadens behov. Förslaget att Skolverket ska beakta i vilken utsträckning de sökta medlen riktas mot utbildningar som tillgodoser behovet på arbetsmarknaden vid fördelning av statsbidrag för regionalt yrkesvux är ett viktigt första steg. Att ta bort öronmärkta medel för gymnasial yrkesutbildning och ersätta dessa med generella medel till kommunerna anser Svenskt Näringsliv är riskfyllt, om det inte finns väl fungerande strukturer riskerar den icke rättighetsbaserade gymnasiala yrkesutbildningen att hamna sist i kön och utebli.

Svenskt Näringsliv föreslår att del av det riktade statsbidraget för yrkesvux även ska kunna sökas direkt av företag/bransch tillsammans med utbildningsanordnare för att underlätta och effektivisera yrkesväxling och regional kompetensförsörjning.

För branschspecifika kommentarer hänvisar Svenskt Näringsliv till respektive medlemsorganisations remissvar.

Kapitel 6. Förslag om planering och dimensionering

6.1 Utbud och dimensionering av gymnasial utbildning

6.1.1. Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbildning i gymnasieskolan

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag om att det ska tas betydande hänsyn till både ungdomarnas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov när huvudmän bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna.

Det är avgörande för svenska företag att kompetensförsörjningen fungerar. Idag planeras och dimensioneras inte gymnasieskolan tillräckligt väl efter arbetsmarknadens behov och den föreslagna förändringen i skollagen är därför efterlängtd.

En förutsättning för att detta ska fungera är givetvis att både elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov är känt. Det finns stora behov av underlag av hög kvalitet och som har stor träffsäkerhet. För att det ska ha effekt behöver det också följas upp. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning att Skolinspektionen ska få i uppdrag att utöva tillsyn över huvudmännens efterlevnad.

6.1.2 Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud

Svenskt Näringsliv tillstyrker att kommuner ska ingå ett samverkansavtal för gymnasieskolan. Att det sker mer samverkan och bättre planering av gymnasial utbildning är en förutsättning för att det ska kunna erbjudas ett brett utbud av utbildningar till en rimlig kostnad. Det är givetvis avgörande att samverkan mellan kommunerna fungerar i praktiken och inte bara på pappret samt att samverkansområdena både blir tillräckligt stora för att fungera och inte resulterar i orimligt långa pendlingsavstånd för eleverna.

Svenskt Näringsliv vill också särskilt poängtera att för att utbildningsutbudet ska vara brett och kostnaderna rimliga krävs en nära och effektiv samverkan mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Svenskt Näringsliv anser att samverkansområdena för gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen ska vara gemensamma. Svenskt Näringsliv välkomnar förtydligandet och utvecklandet av samverkan mellan kommuner inom regionalt yrkesvux. Svenskt Näringsliv instämmer i utredningens bedömning att samverkan behöver stärkas och förbättras avseende planering och dimensionering för att möta arbetsmarknadens kompetensbehov.

Svenskt Näringsliv vill också påminna om att det finns mer att göra för att förbättra förutsättningarna för branschskolor att fungera effektivt. Rimligen behövs även branschskolor på regional nivå och den pågående försöksverksamheten med nationella branschskolor behöver utvecklas och bli permanent.

Utbudet i samverkansområdet måste utgå från det som arbetslivet i det aktuella området efterfrågar. Det är viktigt att den samverkan som redan idag sker mellan kommuner tas till vara och att framtida samverkan bygger vidare på principer som fungerar. Det gäller särskilt den samverkan som finns mellan huvudmän och arbetslivet. Säkerställ att Teknikcollege, ETG, Motorbranschcollege och andra collegekoncept och branschinvolvering tas till vara och utvecklas. Det kan behövas extra stöd till olika former av collegevarianter och andra branschkoncept för att klara förändringarna som utredningen föreslår.

6.1.3 Kommuners erbjudande av utbildning inom gymnasieskolan

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag.

6.1.4 Möjligheten att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka

Utredningen föreslår att det ska förtydligas i förordningen om regionalt yrkesvux att personer hemmahörande i ett samverkansområde fritt ska kunna söka utbildning

som erbjuds inom samverkansområdet samt att kommunerna ska ta emot behöriga sökanden från alla delar av samverkansområdet.

Svenskt Näringsliv tillstyrker dessa delar av förslaget.

Efter att utredningen gick ut på remiss fattade riksdagen beslut (3 juni 2020) om att bl.a. justera urvalskriterierna till komvux och yrkesvux. Från att ha prioriterat de som har minst utbildning ska nu de personer som har störst behov av utbildning prioriteras. Svenskt Näringsliv utgår från att detta beslut innebär att den andra delen av utredningens förslag – att företräde ska ges till den med kort tidigare utbildning och svag ställning på arbetsmarknaden, i det fall alla behöriga inte kan antas – blir inaktuellt.

Vad som nu återstår att se är hur riksdagens beslut om förändring tolkas och om det ger förändring i praktiken. Svenskt Näringsliv anser att det är av stor vikt att möjligheterna för yrkesväxlare att ta del av utbildning inom yrkesvux stärks. Yrkesvux som utbildningsväg för de som vill ställa om eller byta yrke har stor potential och behöver stärkas. Där utgör urvalskriterierna ett hinder idag. Det gäller även möjlighet till kompetensutveckling genom komvux och kompletterande utbildning efter genomförd validering.

6.1.5 Skolverket ska i sin fördelning av statsbidrag för regionalt yrkesvux ta hänsyn till behoven på hela arbetsmarknaden

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Att förordningen för regionalt yrkesvux föreslås förtydligas välkomnas, och att Skolverket vid fördelning av statsbidrag i större utsträckning ska beakta i vilken utsträckning de sökta medlen för att anordna utbildning riktas mot utbildningar som tillgodoser behovet på arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna är viktigt. Detta är en funktion Svenskt Näringsliv anser saknas idag. Kommunerna prioriterar i dagsläget i allt för stor utsträckning det offentliga kompetensförsörjning i utbildningsutbudet inom regionalt yrkesvux.

6.2 Enskilda huvudmäns roll stärks i den regionala infrastrukturen för utbildning

6.2.1 Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. I skollagen, kring godkännande av enskilda huvudmän, står idag *"För att godkännande ska lämnas krävs därutöver att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas"*. Det är en otydlig och därför problematisk formulering.

Det är viktigt att påpeka att utredningens förslag är beroende av att Skolinspektionen kan bedöma elevers efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov på ett tillfredsställande sätt.

Det är i sammanhanget också viktigt att påpeka, och en förutsättning för att Svenskt Näringsliv ska kunna tillstyrka förslaget, att sämre skolor måste kunna ersättas med bättre skolor. Det gäller oavsett om det är en kommunal eller fristående aktör som inte håller måttet. Konkurrens driver kvalitet och ingen, framför allt inte eleverna, tjänar på att dåliga skolor inte kan ersättas med bättre alternativ. Det ställer stora krav på att Skolinspektionen kan bedöma utbildningarnas kvalitet och det kommer att kräva ett stort utvecklingsarbete hos myndigheten. Det är viktigt att reglerna i så stor utsträckning som möjligt är desamma för kommunala och fristående huvudmän när utbildningar ska godkännas och startas upp.

6.2.2 Enskilda huvudmän är en del av det regionala utbudet
Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget.

6.3 Bedömning av behov av gymnasial utbildning

6.3.1 Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Som utredningen konstaterar behöver flera olika myndigheter med befintliga uppdrag om analys och prognoser om arbetsmarknadens behov få i uppdrag att förse Skolverket med analyser av arbetsmarknadsbehoven på nationell och regional nivå som sedan ska användas i planeringsunderlaget. Det är viktigt att planeringsunderlagen är flexibla, relevanta och håller hög kvalitet för att korrekt avspegla behoven på arbetsmarknaden.

Svenskt Näringsliv vill understryka att det är viktigt att både de nationella programråden och branschorganisationer är involverade i analysen och användandet av prognoserna. Flera branschorganisationer gör egna analyser av kompetensförsörjningsbehovet, det är viktigt att Skolverket har system för att inhämta också den typen av underlag.

Svenskt Näringsliv delar bedömningen att länen, med viss anpassning och korrigerande, är en rimlig utgångspunkt för att geografiskt avgränsa planeringsunderlagens områden. Det är också positivt att de regionalt utvecklingsansvariga har en roll i arbetet med analys och prognoser av arbetsmarknadens behov.

Svenskt Näringsliv ser positivt på den myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet som nyligen startats mellan Tillväxtverket, Skolverket, Arbetsförmedlingen, Universitetskanslersämbetet och Myndigheten för yrkeshögskolan. Den samverkan behöver utvecklas och öka i omfattning. Rimligen bör också SCB ingå i den samverkan som nu sker. Det är i sammanhanget också viktigt att påpeka att för kompetensförsörjningens del är det viktigare att veta hur många som tar examen från ett visst program och inriktning än antalet som söker sig till utbildningen.

Det är viktigt att SCB:s utbildningsprognosmodell, de regionala matchningsindikatorerna och Arbetsförmedlingens regionala analyser ständigt utvecklas och anpassas för att fungera som underlag för planering och

dimensionering av gymnasial utbildning. Det är också centralt att arbetsgivare och branscher är involverade i det utvecklingsarbetet.

Det ställs stora krav på Skolverkets förmåga att analysera och värdera de underlag de får från andra myndigheter. Med fördel byggs analysarbetet upp med Myndigheten för yrkeshögskolans analysarbete och metoder som förebild och modell. Genom en nära dialog mellan Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitetskanslersämbetet finns mycket att vinna.

Svenskt Näringsliv anser att det är självklart att Skolverket ska få i uppdrag att genomföra statistikinsamling om sökande, mottagna och antagna till sammanhållna yrkesutbildningar i komvux på gymnasial nivå. Det är anmärkningsvärt att det inte sker idag.

Det är positivt att Arbetsförmedlingen ska kategorisera arbetsmarknadsutbildning så att jämförbarheten med det reguljära utbildningssystemet ökar samt att Arbetsförmedlingen ska förse Skolverket med underlag om planerade och genomförda arbetsmarknadsutbildningar. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen anpassar arbetsmarknadsutbildningen så att den kompletterar det reguljära utbildningssystemet och täcker behov som annars inte hade tillfredsställts. Svenskt Näringsliv vill i sammanhanget påpeka att det är utfallet och resultatet av arbetsmarknadsutbildningen som är relevant. Således att arbetsmarknadsutbildningen leder till anställningsbarhet och fokuserar på näringslivets behov.

Svenskt Näringsliv anser inte att Skolverket ska regionaliseras. När det gäller arbetet med planeringsunderlag anser Svenskt Näringsliv att det kräver centraliserade processer för att fungera effektivt. Däremot delar Svenskt Näringsliv utredningens bedömning om att det behövs mer regionalt stöd, till exempel från Skolverket. Det krävs dock inte en regionaliserad skolmyndighet för att skapa ett väl fungerande regionalt stöd.

6.3.2 Stöd till huvudmän som anordnar utbildning inom gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Det är viktigt att gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning i så stor utsträckning som möjligt utgår från samma principer som motsvarande utbildningar i gymnasieskolan och komvux. Nära samarbete med arbetslivet och eftergymnasiala utbildningsanordnare är en förutsättning för en hög måluppfyllelse och för individerna ska rustas väl för framtiden. Det finns samma behov av stöd och uppföljning vad gäller etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier för elever i gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning som för elever i gymnasieskolan och komvux.

6.3.3 Skolhuvudmännen ska rapportera sitt planerade utbud till Skolverket

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Det är generellt sett viktigt att vi får bättre kvalitet och relevans i statistik och data i utbildningssystemet. Det gäller såklart också utbudet av gymnasial utbildning.

Skolverket behöver säkerställa att uppgifterna kan inhämtas med så få administrativa pålagor på huvudmännen som möjligt. Det bör därför vara rimligt att Skolverket automatiskt hämtar den här statistiken från antagningskontoren. Det är viktigt att statistiken för gymnasieskolan och sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux redovisas på samma ställe.

Svenskt Näringsliv instämmer med utredningens förslag om att Skolverkets informationsplattform för information om utbildningsutbudet behöver förbättras. Det är rimligt att det på samma plattform går att ta del av information om utbudet av utbildningar och utbildningarnas resultat. Det är också viktigt att Skolverkets informationsplattform är öppen så att fler aktörer kan använda sig av data från plattformen.

6.3.4 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag. Information om vilka utbildningar som finns och vilka resultat som utbildningarna leder till är såklart avgörande för att eleverna ska kunna göra medvetna och välgrundade utbildningsval. Svenskt Näringsliv tillstyrker att huvudmännen tydligt ska redovisa utbildningarnas resultat. Det gäller både etableringen på arbetsmarknaden och övergången till högre studier, men också genomströmning och examensfrekvens samt andra relevanta resultatmätt.

Det räcker dock inte att den här informationen enbart finns hos huvudmännen utan den måste också finnas lätt tillgänglig på Skolverkets informationsplattform. Där ska informationen finnas på nationell, regional, kommunal och enhetsnivå och det måste vara enkelt att jämföra utbildningar och huvudmän med varandra.

Svenskt Näringsliv vill samtidigt påpeka att det är viktigt att studie- och yrkesvägledningen i utbildningssystemet fungerar väl, för både unga och vuxna. Det finns förbättringspotential inom det området idag. Regeringen bör skyndsamt hantera utredningen Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle. Remisstiden för den utredningen gick ut i maj 2019.

Svenskt Näringsliv anser till skillnad från utredningen att samma statistik bör redovisas både för gymnasieskolan och för sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux.

6.3.5 Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov

Med vissa tillägg tillstyrker Svenskt Näringsliv utredningens förslag. En förutsättning för att yrkesutbildningen ska vara kvalitativ, relevant och effektiv är att branscher är engagerade och involverade i utformningen och genomförandet av utbildningarna. För att regionala branschråd ska fungera behöver det finnas en stor tydlighet kring vad uppdraget som de ska utföra innebär. Det behöver också säkerställas att regionala branschråd kan inrättas utan att öka byråkratiseringen eller den

administrativa bördan i utbildningssystemet. Tyvärr saknar Svenskt Näringsliv konkretion i utredningens förslag kring regionala branschråd. Den regionala nivån är av stor vikt och på många håll saknas den regionala pusselbiten i det svenska utbildningssystemet idag.

Det finns stora skillnader i branschernas kapacitet att bemanna regionala branschråd. Det gäller både inom och mellan branscher. Till flera gymnasiala yrkesutbildningar är det inte heller helt uppenbart vilka som ska bemanna de regionala branschråden. I branschråden bör företags- och branschrepresentanterna vara i majoritet. Det är viktigt att frågorna som hanteras i råden är av strategisk karaktär, såsom att kvalitetssäkra och värdera Skolverkets underlag med mera. Samtidigt som en viss flexibilitet i utformandet av branschråden är viktigt så krävs det att det finns en enhetlig struktur och ett enhetligt uppdrag så att branschrådets arbete blir effektivt och tydligt. I vissa regioner finns redan i dag liknande konstellationer som de av utredningen föreslagna regionala branschråden, det är viktigt att det inte byggs upp parallella system och att det säkerställs att näringslivets involvering är effektiv.

Svenskt Näringsliv hyser också en viss oro för att några eller flera samverkansområden blir för små för att vara fungerande regioner. Det är heller inte uppenbart att det är de regionala branschråden som är bäst lämpade att bidra med att bedöma arbetsmarknadsbehovet i varje primärt samverkansområde. De nationella programråden måste också kunna hantera regionala frågor. Det behövs en tydlig koppling från nationell till regional och lokal nivå. Kopplingen mellan de regionala branschråden och regionalt utvecklingsansvariga (RUA) behöver också vara tydlig. Svenskt Näringsliv anser också att ett alternativ bör vara att knyta de regionala branschråden till RUA.

Svenskt Näringsliv anser till skillnad från utredningen att de regionala branschråden ska vara gemensamma för gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Oavsett vilken form de regionala branschråden har är det centralt att de inte negativt påverkar arbetet i befintliga samverkansformer, som till exempel Teknikcollege, ETG, Motorbranschcollege eller andra samverkanskoncept, utan snarare lär utav dessa och bygger vidare på det som fungerar. Flera av dessa branschkoncept kan också behöva stöd för att utvecklas när föreslagna reformer ska implementeras.

6.3.6 Det nationella uppföljningssystemets insamlade uppgifter måste kunna offentliggöras på skol- och huvudmannanivå
Svenskt Näringsliv instämmer i utredningens bedömning.

6.4 En gemensam antagningsorganisation ska införas

6.4.1 Alla skolhuvudmän i gymnasieskolan ska ingå i en gemensam antagningsorganisation

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget med tillägget att det behöver säkerställas att särskild hänsyn tas till de gemensamma antagningsorganisationerna som finns och fungerar väl idag.

Svenskt Näringsliv anser att antagningsorganisation bör vara gemensam för gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Se 6.9.3.

6.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser i reformens första steg

Innan Steg 2 träder i kraft är det nödvändigt att alla processer och strukturer som ska byggas upp under Steg 1 faktiskt har utvecklats och är väl fungerande. Svenskt Näringsliv anser att en grundlig analys och utvärdering av Steg 1 är en förutsättning för att kunna gå vidare med Steg 2. Det analys- och utvärderingsarbetet behöver påbörjas direkt och ske parallellt med införandet av Steg 1 för att inte tappa tid i reformarbetet.

6.6 Ökat statligt inflytande – reformens andra steg

Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning om att det krävs omfattande förberedelser och utvecklingsarbete av Skolverket för att öka statens inflytande över planering och dimensionering, och att Skolverket bör få ett sådant utvecklingsuppdrag. Svenskt Näringsliv delar också utredningens bedömning om att först när ett sådant utvecklingsuppdrag är genomfört kan föreslagna förändringar i skollagen som ger staten ett ökat inflytande över planering och dimensionering genomföras. Däremot kan Svenskt Näringsliv inte säga när bestämmelserna om detta bedöms kunna tillämpas. Det finns också delar av Steg 2 som behöver utredas vidare och där det skulle krävas att det görs tydligare bedömningar av vad som hänt efter Steg 1.

6.6.1 Samverkansavtal ska omfatta all sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Utredningen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om samverkansavtalens omfattning och innehåll. Svenskt Näringsliv anser att det är viktigt att dessa föreskrifter och avtal reglerar hur situationer ska hanteras i de fall de samverkande huvudmännen, både kommunala och enskilda, inte är eniga om vem som ska anordna vilken utbildning, var den ska ligga, hur många platser den ska ha och så vidare. Kvalitet och resultat av utbildningen måste styra vilken utbildningsaktör som får anordna vilken utbildning.

6.6.2 Skolverket ska besluta om regionala ramar för utbudet på gymnasial nivå

Svenskt Näringsliv anser att det är angeläget att en bättre dimensionering av gymnasial utbildning kommer på plats. Risken är dock stor att det finns en för stor tilltro till att statlig detaljplanering ska lösa planeringen och dimensioneringen av gymnasial utbildning. Det behöver finnas en flexibilitet regionalt och lokalt kring vilka program och inriktningar som ska ges. Vem som ska utföra utbildningen behöver

utgå från kvalitet på utbildningen och inte utifrån någon proportionell fördelning. Ramarnas utformning måste syfta till att öka utbildningarnas kvalitet och relevans.

Med utredningens modell får även existerande gymnasieskolor ett inte obetydligt skydd. Bevisbördan att kvaliteten är otillräcklig kommer att ligga på skolmyndigheterna, och det riskerar att dröja innan svaga skolor måste avvecklas. Idag tar det lång tid att stänga skolor som levererar en kvalitetsnivå som inte är godtagbar.

En annan aspekt är att skolor med hög kvalitet och goda resultat får svårt att expandera, vilket självklart minskar drivkrafterna att prestera kvalitet i toppklass, eftersom det ändå inte leder till att skolan kan ta emot fler elever. Undantaget blir om det i samverkansområdet finns skolor som bevisats ha icke-godtagbar kvalitet, en process som kan ta betydande tid som nämnts. På samma sätt kommer nyetablering av skolor med lovande förutsättningar att försvåras eller omöjliggöras.

På grund av bristande hänsyn till hela arbetsmarknadens kompetensbehov i kommunernas planering av yrkesutbildning gör utredningen bedömningen att staten behöver ta ett större ansvar för planering och dimensionering även inom komvux. Svenskt Näringsliv är positiva till förslaget, givet att formerna för Skolverkets arbete med analys är utvecklat och fungerar på ett ändamålsenligt sätt. Dock ser Svenskt Näringsliv en risk att ramarna kommer att leda till att kommunerna tappar delar av sin flexibilitet för utbildning inom komvux, vilken Svenskt Näringsliv värnar. Tillgängligheten och flexibiliteten måste bevaras och utökas för att bättre möta arbetslivets och individers behov. Se Svenskt Näringslivs tillägg och förslag under avsnitt 6.6.9.

6.6.4 Kommuner och huvudmän för utbildning ska få lämna synpunkter innan Skolverket beslutar om ramar

Om Skolverket ska besluta om regionala ramar för utbildningsutbudet är det också självklart att kommuner, huvudmän, branscher, yrkeshögskolor och lärosäten får lämna synpunkter på dessa innan beslut fattas. Det behövs en stor transparens och tydlig dialog mellan olika aktörer så att utbildningsutbudet motsvarar elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov av kompetens.

6.6.5 Kommunerna ska följa de regionala ramarna för utbildning i gymnasieskolan

Svenskt Näringsliv är i grunden positiv till en bättre och mer styrd dimensionering av gymnasial utbildning och att samtliga huvudmän ska bidra till ett näringslivsanpassat utbildningsutbud. Däremot anser Svenskt Näringsliv att kvalitetsmekanismer saknas i utredningens förslag kring hur platser ska fördelas och tilltron till detaljplanering av den gymnasiala utbildningen riskerar att bli alltför stor.

Utbildningsplatser kan inte dimensioneras fram utifrån en mall som bygger på proportionerlig fördelning av befintliga utbildningsplatser. De aktörer med högst kvalitet, effektivitet och måluppfyllelse måste vara de aktörer som bedriver

gymnasial utbildning. För Svenskt Näringsliv är det en förutsättning att det finns system på plats för att mäta kvalitet och effektivitet av gymnasial utbildning innan omfattande förändringar görs.

6.6.6 Enskilda huvudmän för gymnasieskola ska ges godkännande i förhållande till utbildningsbehoven

Svenskt Näringsliv är i grunden positiv till en bättre och mer styrd dimensionering av gymnasial utbildning och att samtliga huvudmän ska bidra till ett näringslivsanpassat utbildningsutbud. Däremot anser Svenskt Näringsliv att kvalitetsmekanismer saknas i utredningens förslag kring hur platser ska fördelas och tilltron till förmågan till detaljplanering av den gymnasiala utbildningen riskerar att bli alltför stor.

Utbildningsplatser kan inte dimensioneras fram utifrån en mall som bygger på proportionerlig fördelning av befintliga utbildningsplatser. De aktörer med högst kvalitet, effektivitet och måluppfyllelse måste vara de aktörer som bedriver gymnasial utbildning. För Svenskt Näringsliv är det en förutsättning att det finns system på plats för att mäta kvalitet och effektivitet av gymnasial utbildning innan omfattande förändringar görs.

6.6.7 Befintliga enskilda huvudmän för gymnasieskola ska få nya godkännanden genom en förenklad prövning

Svenskt Näringsliv anser att frågan kräver ytterligare beredning. Då behöver också andra mekanismer, som en tydlig kvalitetsuppföljning av samtliga huvudmän inkluderas.

6.6.8 Sammanhållen yrkesutbildning i komvux ska definieras i skollagen

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget, under förutsättning att arbetet med att ta fram vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilket innehåll dessa ska ha görs i nära dialog med näringslivets branscher. För att utbildningarna ska vara relevanta och leda till arbete krävs en stark förankring hos både privata och offentliga arbetsgivare.

Att utgå från de nationella yrkespaketen är ett sätt att säkerställa att de sammanhållande yrkesutbildningarna motsvarar branschernas kompetenskrav, vilket är avgörande för ändamålsenlig utbildning och anställningsbarhet.

Utredningen för ett resonemang om huruvida det ska finnas en övre och nedre gräns för hur många poäng en sammanhållen yrkesutbildning får omfatta. Svenskt Näringsliv vill understryka att det är branschernas krav och behov som måste styra omfattningen på och innehållet i olika utbildningar. Längden på utbildningen bör baseras på en sammanvägning av branschernas krav för det aktuella yrket och individens förkunskaper.

Svenskt Näringsliv välkomnar utredningens förslag att personer som genomgått sammanhållen yrkesutbildning ska få en dokumentation, ett självständigt dokument som utgör ett reellt erkännande.

6.6.9 Kommunernas utbud av sammanhållen yrkesutbildning i komvux ska följa Skolverkets ramar

Utredningen föreslår att det ska införas bestämmelser i skollagen som innebär att kommunernas erbjudande om sammanhållen yrkesutbildning **minst** ska uppfylla den regionala ram som beslutats av Skolverket. Utöver detta föreslås kommunerna fortsatt ha *möjlighet* att anordna utbildning utanför ramarna. Svenskt Näringsliv anser att det är avgörande för flexibilitet och tillgänglighet att det finns tydliga incitament och krav för att kommunerna ska bli mer dynamiska i utbildningsutbudet, för att i tillräcklig utsträckning svara upp emot behovet på arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv värnar flexibiliteten inom komvux och det krävs redan idag en förbättring av tillgången på utbildningar och kurser som syftar till kompetensutveckling eller yrkesväxling.

Utredningen föreslår att "*...kommunens erbjudande av sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser ska **omfatta hela utbudet** i det primära samverkansområdet...*". Det är ur Svenskt Näringslivs perspektiv en viktig del av utredningen att tillgängliggöra och effektivisera den gymnasiala yrkesutbildningen i Sverige. Den exakta textlydelsen i förslaget skulle innebära ineffektivitet och onödiga kostnader i systemet. Svenskt Näringsliv menar att det är viktigt att utbudet inom det primära samverkansområdet är tydligt och sökbart för alla individer inom området, men att det måste finnas tillräckligt elevunderlag för att det ska vara ekonomiskt försvarbart att bedriva utbildningen i alla kommuner.

Utredningen lyfter behovet av att kommunerna ska kunna erbjuda individuella lösningar. Här vill Svenskt Näringsliv särskilt lyfta validering, en aspekt som saknas i utredningens betänkande. Valideringsdelegationens förslag om att kommuner ska vara skyldiga att erbjuda inledande kartläggning av kompetens och eventuellt även validering inför utbildning inom komvux, ser Svenskt Näringsliv som en viktig komponent för en effektivare och mer ändamålsenlig vuxenutbildning. Ett väl fungerande system för inledande kartläggning och validering följt av utbildning utifrån individens förkunskaper och arbetslivets behov kan bidra till både effektivare utbildningsvägar och bättre matchning.

Svenskt Näringsliv ser att små och specifika behov på arbetsmarknaden riskerar att inte fångas upp av Skolverkets styrande ramar. Svenskt Näringsliv anser därför att det finns behov av en kompletterande funktion, där företag och branscher själva kan initiera utbildningar. Svenskt Näringsliv föreslår därför en försöksverksamhet där yrkesutbildning på gymnasial nivå, primärt inom yrkesvux, kan initieras av företag och branscher tillsammans med utbildningsanordnare. Inom ramen för det riktade statsbidraget för yrkesvux hos Skolverket, som idag enbart kan sökas av kommuner,

bör det reserveras en andel där företag eller branscher tillsammans med utbildningsaktörer kan ansöka om medel för att anordna utbildningar.

Vidare anser Svenskt Näringsliv att förslaget behöver kompletteras med stärkta förutsättningar för branschskolor för mindre och specifika yrken, genom att försöksverksamheten med branschskolor utvecklas och permanentas.

Risken att kommunerna förlorar sin flexibilitet i anordnandet av enstaka yrkesinriktade kurser riskerar även att påverka tillgängligheten på kompletterande utbildning efter genomförd branschvalidering, som redan idag brister. Det finns i vissa fall även skäl att utveckla utbudet av enstaka yrkeskurser för att bättre motsvara branschernas behov.

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag under förutsättning att de kompletteras med funktioner och tillägg enligt ovan som värnar tillgänglighet, flexibilitet och resurseffektivitet.

6.6.10 Utökade möjligheter att delta i yrkesutbildning i komvux

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Enligt utredningens förslag ska hemkommunen finansiera individers utbildning som sker hos annan kommun inom det primära samverkansområdet och att det är valbart för hemkommunen att finansiera utbildning som sker utanför det primära samverkansområdet.

Svenskt Näringsliv anser att finns skäl att utvidga hemkommunernas skyldighet till att finansiera utbildning även utanför det primära samverkansområdet av två skäl. Dels är utbudet i någon mån begränsat då det primära samverkansområdet har samma ram och därmed utbildningsutbud. Dels kan en individ bo nära utkanten av det primära samverkansområdet och ha bättre förutsättningar att utbilda sig utanför det primära samverkansområdet.

6.7 Skolverket ska förbereda införandet och utarbeta förslag kring ramarnas konkreta utformning

Utformningen är avgörande för ramarnas funktion, om de blir ändamålsenliga, ger önskat resultat och genomslag. Det kommer att krävas ett omfattande förberedande arbete kring utformandet av ramarna. Det är viktigt att Skolverket genomför det arbetet i nära samarbete med branscher och andra intressenter.

6.8 Kvalitetshöjande insatser för yrkesutbildning i komvux

6.8.1 Det finns fortsatt behov av statsbidrag för vissa utpekade områden inom ramen för regionalt yrkesvux

Svenskt Näringsliv anser till skillnad från utredningen att det riktade statsbidraget ska finnas kvar tills vidare för alla former av regional yrkesutbildning för vuxna. Därmed även för de utpekade områdena.

Svenskt Näringsliv anser att det riktade statsbidraget för regionalt yrkesvux bör behållas tills vidare för att agera garant för näringslivets tillgång på gymnasial yrkeskompetens. En förutsättning för att det riktade statsbidraget ska kunna tas bort är att alla nödvändiga strukturer finns på plats enligt den nya modellen, är väl fungerande och når önskat resultat. Hårdare styrning av utbudet av gymnasial yrkesutbildning för vuxna är nödvändig då kommunerna idag inte tar sitt ansvar gällande utformning av utbudet utefter hela arbetsmarknadens behov. Förslaget att Skolverket ska beakta i vilken utsträckning de sökta medlen riktas mot utbildningar som tillgodoser behovet på arbetsmarknaden vid fördelning av statsbidrag för regionalt yrkesvux är ett viktigt första steg.

Att ta bort öronmärkta medel för gymnasial yrkesutbildning och ersätta dessa med generella medel till kommunerna anser Svenskt Näringsliv är riskfyllt. Om det inte finns väl fungerande strukturer riskerar den icke rättighetsbaserade gymnasiala yrkesutbildningen att hamna sist i kön och utebli.

6.8.2 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i all sammanhållen yrkesutbildning i komvux

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Att krav på apl föreslås föras in i skollagen för all sammanhållen yrkesutbildning inom komvux, även sammanhållna yrkesutbildningar utanför regionalt yrkesvux, välkomnas då det stärker förutsättningarna för en sammanhållen yrkesutbildning.

Svenskt Näringsliv anser att dagens 15 procent arbetsplatsförlagt lärande inom yrkesvux borde vara ett minimum för all sammanhållen yrkesutbildning inom komvux. Undantag bör kunna göras för individer med relevant yrkeserfarenhet som vill läsa in examen eller erhålla certifiering.

6.8.3 Regionala branschråd ska ersätta yrkesråd

Det finns synergieffekter av att ha gemensamma regionala branschråd för gymnasieskolan och yrkesutbildning inom komvux. Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och anser vidare att de föreslagna regionala branschråden bör vara gemensamma. Det sparar resurser för både kommun, utbildningsanordnare och näringsliv samt ger en bättre sammanhållen gymnasial yrkesutbildning.

Med fördel kan även gymnasieskolans lokala programråd kopplas närmare all sammanhållen yrkesutbildning inom komvux.

6.9 Behov av fortsatt utredning

6.9.1 Nya verktyg för tillsyn och kvalitetsgranskning avgörande för en mer likvärdig gymnasial utbildning

Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning. Utan en fungerande kvalitetsgranskning riskerar utredningens andra steg att konservera fortlevnaden av dåliga skolor. En väl fungerande granskning av undervisningens kvalitet i gymnasial

utbildning i allmänhet och yrkesutbildning i synnerhet är en förutsättning för att gå vidare med utredningens andra steg.

6.9.2 Gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas

Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning. Gymnasieutbildningen behöver utvecklas och det är viktigt att de nationella programrådets roll ständigt stärks och utvecklas för att säkerställa att utbildningarna lever upp till de förväntningar näringslivet har på gymnasieprogrammen. Både de högskoleförberedande programmen och yrkesprogrammen behöver bli bättre och samtliga elever i gymnasieskolan behöver nå längre än vad de gör idag. Gymnasieskolan måste också bli mer flexibel.

Ska utredningens förslag om dimensioneringen av gymnasial utbildning fungera tillfredställande måste också yrkesprogrammets attraktionskraft öka. Det blir ohållbart om en allt för stor andel elever inte kommer in på sina förstahandsval. Det kommer sannolikt påverka både studieresultaten och kompetensförsörjningen negativt. Det är av avgörande betydelse att yrkesprogrammen blir ett förstahandsval för fler elever.

Utredningen nämner också några av Svenskt Näringsliv efterfrågade reformer. Något som borde genomföras skyndsamt är att den grundläggande högskolebehörigheten ska ingå på samtliga program men att den på yrkesprogrammen ska gå att välja bort eller bytas ut mot fler yrkesämnen. Det är också angeläget att utreda hur idrottsutbildningar bättre kan kombineras med yrkesprogram. Även en yrkesinriktning på teknikprogrammet bör utredas samt hur det lättare ska gå att i anslutning till examen från högskoleförberedande program läsa till ett yrkespaket. De högskoleförberedande programmen bör också ses över för att göra dem mer högskoleförberedande (exempelvis krav på mer matematik) så att eleverna är bättre rustade för högskole- och universitetsstudier.

6.9.3 Regionala antagningskanslier i komvux

Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning och anser att gemensamma antagningskanslier bör etableras för samtliga huvudmän som bedriver sammanhållen yrkesutbildning inom komvux. Dessa är med fördel gemensamma med gymnasieskolans antagningskanslier (Förslag 6.4.1).

Kapitel 7 – Förslag om finansiering och resurstilldelning i gymnasieskolan

7.2.1 Det ska regleras att kommuner inom gymnasieskolans samverkansområden ska betala interkommunal ersättning till varandra

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag. Det är viktigt att kommunerna kommer överens både om att betala och hur mycket som ska betalas annars finns risk att kvaliteten sänks på utbildningarna.

7.2.2 Interkommunal ersättning för gymnasieskolans elever ska, liksom bidrag till enskilda huvudmän, utgå ifrån budgeterade kostnader

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag. Förslaget ligger i linje med vad som redan i dag gäller avseende fördelning av bidrag till fristående skolor. Ofta uppstår dock problemen vid ersättning utifrån budgeterade kostnader.

Svenskt Näringsliv anser att det är viktigt att det tydliggörs att ersättning till både fristående och andra kommunala huvudmän baseras på budget med krav på en avstämning avseende faktiskt utfall.

7.2.3 Ett kompensatoriskt schablonbelopp ska införas i gymnasieskolan

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget. Likvärdigheten i gymnasieskolan är viktig. Det är centralt att elever får rätt förutsättningar att nå en gymnasieexamen och betydligt fler elever än i dag behöver klara av gymnasieskolan.

Elever har olika förutsättningar och det är viktigt att insatserna som görs för att få fler elever att klara gymnasieskolan är effektiva. Beroende på elev och program behövs olika resurser. Svenskt Näringsliv delar utredningens bild av att resurserna i gymnasieskolan behöver fördelas på ett sådant sätt att alla elever, både med sämre och bättre förutsättningar når längre än vad de gör i dag. Däremot delar inte Svenskt Näringsliv utredningens uppfattning om att ett kompensatoriskt schablonbelopp är rätt väg att gå. Det riskerar att ge fel incitament till skolans utvecklings- och kvalitetsarbete.

Det som framför allt spelar roll i svensk skola är hur resurserna används. Svenskt Näringsliv anser att det bör finnas bättre sätt att finansiera elevers faktiska, dokumenterade stödbehov, än att införa trubbiga schabloner. Det är skolans ansvar att ge eleven möjligheter att nå så långt möjligt utifrån elevens förutsättningar och det innebär att eleven kan behöva särskilt stöd.

Svenskt Näringsliv anser att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram modeller för hur huvudmännen bättre kan hantera det kompensatoriska uppdraget och hur resurser bättre och mer effektivt kan fördelas utifrån faktiskt stödbehov och elevernas förutsättningar och som också premierar resultat och genomströmning.

7.2.4 Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget. Att elever med olika bakgrund möts i gymnasieskolan är viktigt. Det är också viktigt att elever som går på olika program möts. När det gäller planering av gymnasieskolor bör särskilt fokus riktas mot att elever på högskoleförberedande program och yrkesprogram möts. Men Svenskt Näringsliv anser att det är oklart vilka konsekvenser förslaget ger samt att det är olyckligt om fokus flyttas från kvaliteten i utbildning och utbildningarnas resultat till fördelning av elever. I gymnasieskolan, där elever söker skola och utbildning

baserat på betyg i grundskolan, är det också svårt att se hur målet rent praktiskt skulle tillämpas.

Det är också svårt att se att målet kan definieras eller uppfyllas. Det riskerar att strida mot diskrimineringslagstiftningen och skapa stigma hos eleverna. Det är inte uppenbart hur ett sådant regelverk ska kunna tillämpas på ett rättssäkert vis. Förslaget riskerar dessutom att leda till bristande transparens och ökad osäkerhet på alla nivåer, från huvudmännen till elever och vårdnadshavare. Sannolikt kommer tolkningarna variera mellan olika huvudmän och rektorer och beroende på politiskt styre i kommunen, vilket minskar förutsägbarheten.

Svenskt Näringsliv anser istället att Skolverket och Skolinspektionen bör påbörja ett utvecklingsarbete som syftar till att bryta den sneda könsfördelningen på gymnasieprogrammen, gynna elever som vill läsa utökat program samt bättre förbereda eleverna på ett framtida yrkesliv där flera olika yrkeskategorier möts.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGS LIV

Johan Britz

Johan Olsson

Hanna Cederqvist